

# בשולי החוברת

לפני חודשיים הישקנו את חוברת 'משק הבקר' והחלב מס' 300 – יובל של הצגת פני הענף, תקוות ולבטים, חידושים לבקרים וגם אכזבות מטעויות וכשלים – מעין אספקלריה של החזון והמעשה של אלפי רפתנים ואנשי מקצוע ומוסדות מלווים ותומכים מאז ומתמיד. מעבר להצגת פני הענף, הדו־יֶרחון שלנו מתכוון לצייד את חברינו ואוהדינו במידע שוטף ועכשווי ככל האפשר ומבוסס הן על נסיון רפתני ישראלי והן על מחקרים של טובי מדענינו. כל אותו זמן גם לא נגרע חלקם של עמיתים למקצוע הרפת בארצות חו"ל, לעתים קרובות גם נתמך בידע ממקור ראשון של אלה שהפליגו לראות במו עיניהם פלאי-עולם וביניהם אופי ואופן ניהול רפת מודרנית וריווחית כלכלית. זאת גם אחת הסיבות (אך לא היחידה) למאמצינו להביא מידע מעניין מן הנעשה בענף בחו"ל ומן הנסיון המצטבר שם, בתנאים שונים מבחינה אקלימית וטכנית/כלכלית.

כאמור, תמיד טוב ללמוד מן הנסיון (בעיקר של אחרים, כי זה יותר זול – כך אומרים). הבעיה עם הרפת המודרנית החשופה לדעת הקהל בכלל ושל צרכני החלב ומוצריו בפרט – שכל פתרון טכני מחייב עמידה קפדנית בפרטים ולאורך זמן. כמה שלא נשקיע, אין זָבַנְג וגמרנו. נזכיר רק כמה דוגמאות: העיסוק בהזנה ראויה למטרת ייצור בטווח הארוך תוך שמירה על בריאות ופוריות הבקר מחייב ליווי מקצועני מתמיד, כי כל שינוי קל באחד מגורמי ההזנה היעילה (מחיר, כמות, מלאי, וכו') יש לו השפעה על התוצאה ברפת ובכיס.

באותה מידה יש לשקול ולתכנן כל מבנה ופרט טכני, לא רק תוך חיזוי תחיקה עתידה העשויה לשחק תפקיד משמעותי בקשר להתאמת תכנון הרפת ושיטת הפעלתה (איכות הסביבה ודעת הקהל הרחב, למשל) – יש טעם לבחון גם כל פתרון מידי, איך הוא יענה על גילויים נוספים בנושאים שחשבנו שהכל כבר ברור וידוע. בהקשר זה רק אזכיר את נושא התאורה והשפעתה על פרות חולבות, ואיך על היבשות. זוכרים, מדובר במדידת האור בגובה העיניים (של הפרה – עומדת, רובצת?). לא רק בעת התכנון וההתקנה, אלא גם לאורך זמן – מנורות מכוסות אבק לא יעילות בהקשר זה, הן כאילו אבק בעיניים של הרפתן. בדומה, גם האויר ואמצעים לשמירה על סביבה קרירה ונוחה לפרות חייבת להיבדק ולהיות מפוקחת על סמך גוף הפרה ותגובתה באופן רצוף ובמשך כל היום כל השנה. בודאי (או כמעט) ניתן לפתור בעיית אקלים באמצעים טכניים שכבר נבדקו – השאלה היא ביחס להשקעות וגם לתפעול היומיומי. ככל שמצטבר מידע ורעיונות לפתרונות ראויים יש טעם לעקוב אחריהם, ולהוציא את המסקנות המתבקשות.

ואם כבר מדברים על תכנון בכלל, לא אחדש בצייני שאין קיצורי דרך – לא בתכנון וגם לא בממשק, החל מרפת הקשירה 'העתיקה' דרך סככות כוללות וקוראליים ועד תאירביצה, בכלל. כזכור לרבים מרפתנינו, השינוי הגדול התחיל עם המעבר מרפת הקשירה לסככת ריפוד עמוק, לפני למעלה מ-50 שנה ובעקבות זה גם התחיל המעבר למכוני חליבה, קודם במשק השיתופי

---

המאמרים והמכתבים שמתפרסמים בחוברת זאת הם על דעת מחבריהם ואין תוכנם משקף בהכרח את דעת המערכת או מדיניות ה.מ.ב.  
אין איזכור שמם של חומרים, מוצרים, פרטי-ציוד או אף של שיטות תפעול ועבודה – מהוות המלצה לגבי השימוש בהם, למעט המקרים בהם נאמר כך מפורשות על ידי גורם שהוסמך לצורך זה על ידי מזכירות ה.מ.ב.

'הגדול' (יחסית) ואחר כך גם במשק המשפחתי. לא אכנס כאן לעומק הסיבות של המעברים מסוג מבנה רפת אחד למשנהו ולעוד מעבר... סביר להניח שלא תמיד הובאו בחשבון שני גורמים עיקריים באשר לבחירת המבנה הרצוי על כל פרטיו, והם: קיצורי דרך (וגם המצאת מידות "חדשות" משלנו לחלק מן הפרטים הקריטיים בכל שיטה), מחד – והכללות מפליגות ומיותרות לגבי אזורי אקלים שונים והתכנון הגורף של סוג המבנה הרצוי. דוגמה טובה היתה סככת לכיש המקורית שעד היום עושה את שלה באזור בו נולדה לפני עשרות שנים, בעוד באזורים אחרים היה צורך ברפד רב, או גם שינוי במידות המבנה.

גורם נוסף ומכריע בהקשר לתכנון וממשק קשור לגודל העדר ואופן ניהולו. לגודל יש משקל רב בהחלטות איך לתכנן את הממשק ברפת. יש כמעט אין-סוף שאלות שיש לתת להן מענה, אך אסתפק בשני קטעים: רפת המלטות וגידול ליונקים, שניהם בעלי השפעות מרחיקות לכת בכל רפת. לצורך הדיון נשווה בין רפת קטנה יחסית 50-100 פרות, לעומת רפת בת 500-1000 פרות. (כרגיל, הבעייתיות נמצאת באמצע איפה שהוא). בעוד הרפת הקטנה תצליח לפקח על המלטות והוולדות הרכים תוך תשומת לב אישית. לאירועים ברפת ושמירה על סדר ונקיון בשני המקומות (ממליטה וולדות), הרי בעדר הגדול ממש לא מספיק להגדיל את מספר תאי המלטה או/ו מספר מלונות/כלובי היונקים. מתוך נסיון שהצטבר אפשר לומר, שכאן כאילו פועלת האמירה *כמות הופכת לאיכות* (אפילו מרקס ידע זאת לפני 150 שנה, אם גם לא בקשר לרפת). ככל שעדר הפרות גדל, כן גדלה הסכנה של התאזרחות גורמי מחלה החל מן הגיל הרך. הנסיון מלמד שאין טוב (וכמעט בטוח) מקיום מתחמים מקבילים של מספר תאי המלטה וגם של מתחמי הגידול ליונקים. עונת המלטה צפופה עשויה להוות פתרון טכני/בריאותי לצורך המתבקש של ניתוק גלגל החשיפה לתחלואות אם וולד, אם גם הדבר כרוך במאמצים עונתיים מרוכזים וגם לא מעשי בשוק החלב ומכסות הייצור כמו בישראל.

יש להניח שבכנס השנתי למדעי הבקר ה'15, שמתוכנן להתכנס בימים 25 עד 27 בחודש פברואר הקרוב בירושלים, נשמע עוד מידע ומחקרים גם בנושאים שהוזכרו כאן ונשמח לקבל תגובות החברים בנדון. כמו כן, קוראינו הרפתנים, מדריכים וחוקרים מוזמנים להכין מעבודותיהם לקראת הוצאת 'חקר ומעש' מס' 25 שיצא בחודש מרץ 2003. קריאה נעימה!

#### מרדכי מלען

**תמונת השער:** האסיפה הכללית ה'42 של ההתאחדות מגדלי בקר, שהתקיימה ב'25.11.02 במלון בניר-עציון.

החלטות האסיפה בסוף החוברת.

